

Stefan Tićmi

Tata kaže
GAMBIT

Ilustrovao
Aleksa Gajić

■ Laguna ■

Copyright © 2025 Stefan Tićmi

Copyright © ovog izdanja 2025, LAGUNA

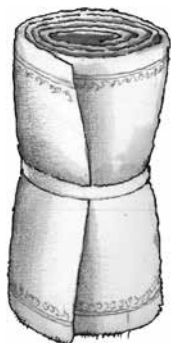
*Mojim karijatidama,
Svetlani, Jeleni, Aleksandri*

SADRŽAJ

PRVO POGLAVLJE: Zar je sve ovako moralo da bude? ..	9
DRUGO POGLAVLJE: Da li svaki nemir ima svoje poreklo?	25
TREĆE POGLAVLJE: Da li nameštaj ima sećanje?	31
ČETVRTO POGLAVLJE: Može li mrak biti u boji?	39
PETO POGLAVLJE: Da li je život apstraktna slika? ...	51
ŠESTO POGLAVLJE: Može li naivnost biti neoprostiva?	57
SEDMO POGLAVLJE: Vremenska kapsula ili čaše iz fabričke kantine?	71
OSMO POGLAVLJE: Da li je ljubav sanjarija ili svinjarija?	79
DEVETO POGLAVLJE: Da li je prezir prejaka reč?	85
DESETO POGLAVLJE: Ko je, u stvari, prokleti starac Kabaljeho?	91
<i>O autoru</i>	107

*Iluzije treba čuvati na
sobnoj temperaturi.*

PRVO POGLAVLJE

ZAR JE SVE OVAKO MORALO DA BUDE?

Mimo vreve, mimo gungule, među zelenim jelama i igličastim borovima, u ulici Jelenov žleb, ušuškane su trošne zgrade. I u jednoj od njih, u broju 64, u trosobnom stanu sa niskim plafonom i teškim somotskim zavesama, boravila je porodica Žakula. Na toj adresi živeli su svoje trzavice, kako-tako. Na toj adresi živeli su svoja srdačna pomirenja, donekle.

I majka Selena. I otac Adam. I sin David. I baka Darja.

Ovo je priča o njima.

Još tačnije: ovo je priča o jednom nesvakidašnjem događaju koji se odigrao u njihovom stanu. Događaju o kojem je najpre brujao čitav komšiluk, a kasnije i čitav region.

Sve se to odigralo u periodu između čuvenog slučaja Azbest i velikih studentskih blokada. Trajalo je svega nekoliko dana. Nedelja, ponedjeljak, utorak, Preobraženje. Tek toliko. Međutim, za sve njih, to je kalendarska varka, zabluda datuma. Trajalo je mnogo, mnogo duže, da.

Zovem se David i uveren sam u ovo: sećanja su zemljotresi. Valjda baš zato, dok se prisećam tog događaja, blago podrhtavam. A možda je to podrhtavanje samo tiho uzbuđenje, suluda trema. Trema koja prethodi ovom kratkom ispovedanju, dok se u malaga-daljini, kroz grane i noć, čuje huk, kao da neko tiho pučka dim iz lule.

Je li to bila stvarnost ili priviđenje?

Ne znam.

Jesam li tada ispao hrabar?

Možda.

Jesam li tada ispao budala?

Jesam.

Eto.

Ne može se reći džumbus, ne može se reći metež, ne može se reći kaos, ali bi se moglo reći: smisleni rusvaj. Upravo ove dve reči donekle opisuju prostor u kojem je porodica Žakula provodila svoje dane i noći.

U podmetačima za saksije, podno prozora koji je gledao na baštu, bilo je vode, ustajale, gotovo močvarne, a po površini su plovile mrtve oktobarske muve. Iznad prozora stajala je drvena polica sa skrivenim nosačima, puna naslaganih kartonskih i ukrasnih kutija. Nema čega tu nije bilo: od dugmadi, nitni, ringlica, preko mastiljavih piksli i keramičkih šolja do stvari iz Davidovog najranijeg detinjstva. Sreća je što kroz njihovu usku ulicu ne prolaze tramvaji i trolejbusi, inače bi totemi, drvene rezbarije i španske flamenko lepeze, koje je baka Darja sakupljala na proputovanju svetom, svakodnevno podrhtavali na zidovima.

Ta prostorna teskoba uticala je na sve njih ponaosob, a naročito je otežavala kretanje, a samim tim i čitavo pozno doba, najstarijem članu, upravo njoj, sedamdesetsedmogodišnjoj, senilnoj baka Darji, koja je zujala, čas u invalidskim kolicima, čas s hodalicom, iz sobe u

sobu, tamo-amor, tamo-amor, krećući se jedva i mrmljajući sebi u bradu: *lele, dunje ranke, lele, dunje ranke.*

Između ostalog, često se pitam: šta određuje boju naših očiju? Geni ili nešto čega smo se nagledali pre samog rođenja? Ako je ovo drugo, onda sam se ja nagledao nečeg plavog, sigurno. Plavičastog mleka. Plavičastih oraha. Mora ili neba. Tako nečeg. Imam kestenjastu kosu koja mi pada preko visokog čela, a na čelu imam mladež nalik majušnoj čokoladnoj rum-kuglici. I majka Selenar ima jedan takav, baš na tom mestu.

Ime koje su mi dali u Bibliji se spominje više od hiljadu puta. A u našem domu to ime je odjekivalo više od hiljadu puta u jednom danu.

Davide, Davide, Daćo.

Kao da su ukućani svakodnevno pokušavali da obore taj biblijski rekord. Davide, Davide, Daćo.

David se na arapskom kaže Davud, na litvanskom Dejvidas, u Turskoj bih bio Davut. U ulici Jelenov žleb roditelji me zovu Daćo, a baka me zove sine.

Dedu, nažalost, nisam upoznao. Zvao se Ignjat. Ignjat Žakula. Imao je duvan-brkove i voleo je duvan-ćvarke, pričala mi je baka. Čitavog

života bio je okružen toplom sapunicom i veselim mušterijama. Hoću reći, radio je u perionici. Ona još uvek postoji, tamo iza ugla, kod pijace. Međutim, kada nije držao crevo za pranje ili sunder za brisanje, deda je van svog posla obarao debela stabla i kratio testerom visoke borove grane, tamo po predgrađu. Bio je vredan. Imao je pošteno lice, pričala mi je baka. Umro je od srčanog udara godinu dana pre nego što sam se ja rodio.

Poslednjih godina, život porodice Žakula bio je kao labavo vezan šal na jakom vetru – oti-
mao se kontroli. Tako se barem činilo. I tog leta, jedne tople avgustovske večeri, u nedelju, kada je sve počelo, desetogodišnji dečak David ležao je na mekom dušek u svojoj sobi, usnivši jedan san.

Bio je to košmar koji će zauvek pamtiti. I kao što obično biva kada čovek sanja: sve mu se pomešalo. Bio je to koktel. Koktel smućkan od svih njegovih strahova. Onih najdubljih. Duboko, duboko zakopanih.

Mesto dešavanja: tavan. Tavan koji poprilično zaudara na nešto... kao kefir, recimo. Kefir

koji se fino ukiselio. Tako. Koračam ka nečemu što vidim na sredini prostorije. I kopka me da saznam šta je to. Ispod mojih stopala sve škripi. Koračam polako. Nogu pred nogu. Pažljivo. Kao da se krećem kroz gusti baka Darjin puding od vanile. I bilo je mnogo prašine, sećam se. Lebdela je. Ulazila mi u oči. Lepila se za staklo mojih naočara. Žmirkao sam. A onda u polumraku razaznajem: mekana svetlost mesečine, kroz prljavi krovni prozor, pada na nešto šareno.

– Šta je, bre, ovo? – pomislio sam.

Nikada u životu nisam video takvu šahovsku tablu. Nikada. A viđao sam ih razne, baš razne. I drvene table od ružinog drveta. I plastične. I kartonske. One od mesinga, one od stakla. A ova je bila nekako, kako se to kaže... Kako se to kaže... Improvizovana. Da, improvizovana.

Šahovska polja bila su iscrtana na krutoj tkanini, a figurice su bile od kostiju. Svuda oko bilo je srče, krhotina i mnogo perja. Ptičjeg, crnog.

– Mora da je neka vrana... Ili gavran – pomislio sam.

Osetio sam blagu usplahirenost, pa ipak, to što sam u toj hladnoj i mračnoj prostoriji, na tom nepoznatom tavanu naišao na šah, to me

je nekako umirilo, zaista. Odahnuo sam i seo na prašnjav pod.

Disao sam duboko. Pokušao sam da napreg-nem vijuge i prokljuvim kakav se to dvoboj vo-dio. Koja je kost ključna. Ako je beli na potezu, onda bi lovac mogao na b4. Ako je crni na po-tezu, onda bi kraljica mogla dva polja unapred.

Zagledan u prizor na podu, duboko sam se za-mislio. Misli su me odvele bogzna kuda. A onda je preko šahovske table pala nekakva senka, kao tamni plašt. Polako sam podigao glavu i – imao sam šta da vidim. Bila su to izobličena lica dece. Lica prilepljena uz štrokavo staklo. Plazili su svo-je modrocrvene jezike i prevrtali očima: ukруг, ukруг. Kao aveti. Kao đavoli. Ne postoje reči ko-jima bih mogao da opišem koliko sam se prepao.

– Otkuda oni tu? – pitao sam se.

Onda su njihove reči prekinule tišinu.

– Nećeš pobediti! Ne, ne... – vikali su. – To nisu kosti ptica, Davide. Ne, ne... – jasno sam čuo. – To su kosti tvoje majke!

– To su kosti tvoje majke!

Nisam mogao da se obuzdam: zaplakao sam. To je bio koktel svih mojih strahova. Svih mojih zebnji.

I ptica. I majka. I deca. I šah. I podsmeh. I gutak.

Sve.

Mada, tačnije je ovako: nisam počeo da plačem – počeo sam da ridam. Da se tresem.

I ne znam koliko je prošlo, zaista ne znam, ali posle nekog vremena sam, mimo kontrole, protiv svoje volje, počeo da šutiram one kosti sa šahovske table. To sam učinio. Šutirao sam ih ludački. Perje se razletelo i podiglo se još više tavanske prašine.

– Nemoguće!

– Nemoguće!

Ponavljao sam, neprekidno, kroz zube, kroz kašalj, kroz jed.

– Mama je živa!

– Kako ste samo tako zli!

– Kako ste samo tako zli!

I nakon njihovih užasnih povika, nakon zluradog smeha, začula se škripa. Nesnosna škripa.

Škrrrrrrrrr

Kao da su vukli po limenom krovu svoje cokule od zarđalog gvožđa. Tako mi se barem učinilo.

Bilo ih je trideset. Toliko. Ili ih je bilo samo troje, ali su se čuli kao razbojničko pleme-odeljenje. Toliko je bilo bučno. Ti zvuci su me trgnuli iz sna. Otvorio sam oči.

Kada se probudio, David je protresao glavom, nadlanicom je protrljao lice i nemalo zatim shvatio: škripa iz sna nije škripa iz sna, već dolazi iz susedne sobe.

Škrrrrrrrrr

U dnevnoj sobi sa mestimično oljuštenim tapetama, pod žućkastim svetlom lampi, njegov otac, tridesetpetogodišnji Adam Žakula, gurao je baroknu fotelju, staru i izandalu, s jednog kraja sobe ka televizoru. A njegova majka, tridesettrogodišnja Seleno Žakula, gurala je maleni drveni sanduk iz kuhinje do uzanog hodnika.

Baka Darja ih je netremice posmatrala, uverena da pospremaju stan. Međutim, hitrost Seleninih pokreta, tromost Adamovih misli, unukova sobna utučenost, naveli su je da se, iako senilna, zapita. I za tili čas je shvatila: ne pospremaju stan – prepiru se. Sve je škripalo.

I sanduk i njihovi glasovi. Sve je škripalo, sve. I fotelja i njihovi odnosi. Kao da ih nije bilo troje, već trideset. Toliko.

Starica je kažiprstom vrtela svoju sedu loknu i na njenom se licu, prepunom ljupkih brazdi, pojavio zamrznuti, sablasni grč, *lele, dunje ranke, lele, dunje ranke*.

- Ljudi se menjaju, Adame.
- Ljudi se ne menjaju, Seleno.
- Valjalo bi da se ti promeniš, znaš.
- Zašto?
- Da bi svima nama ovde bilo bolje.
- A sad nije?
- Uništio nas je taj tvoj prokleti starac Kabaljeho.
- Nije.
- E baš jeste.
- Nije.
- A Olga?
- Šta Olga?
- Ništa.

Rukom koja je podrhtavala kao u blagoj groznici, David je na komadiću hartije zabeležio jednu od često ponavljanih replika svoje majke. *Uništio nas je taj tvoj prokleti starac Kabaljeho.*

I taman kada je poželeo da i sve ostalo pribeleži – čula se lomljava. Seleno je polomila svoju omiljenu vazu u paramparčad. Bila je to venecijanska vaza od mlevenog mermera u oker boji. Komadići posude, ukrašene ispupčenim mermer-cvetovima i mermer-andjelima koji sviraju raznorazne instrumente, razleteli su se po dnevnoj sobi. Krilo anđela proletelo je kroz ustajali vazduh i završilo blizu nogare belog toaletnog stola sa mnogo fioka. Cvetovi kalanhoje i anemone zaglavili su se u uskom procepu u podu. Lauta i harfa su se našle na suprotnim stranama sobe. Mermerni orkestar koji je godinama bio na okupu u trenu se raspao.

– Oni prekosutra dolaze, ja večeras idem. I Daću ću pod ruku, pa nogu pred nogu – dodala je.

Za to vreme, David je, u svojoj sobi, na svom krevetu, užurbano presavio papirić napola, pa hitro prišao prozoru koji je gledao na baštu. Tu ga je čekala Jojo: ptica od plute i lima sa krilima boje limunove kore. Bila je okačena o konopac koji se pružao pravo gore sve do prozora na

trećem spratu, gde je živela Melanija Mel Don-dolo. Brzopleta, osećajna i inteligentna devojčica sa krupnim crnim očima i krupnim crnim loknama koje kao da su bile uvijene mikserom za šlag-penu.

Svoju ceduljicu stavio je u kljun ptice pa brzo zavrteo čekrk. Životinja je sada, klateći se, putovala do gornjeg prozora. Tako su gotovo svakodnevno Melanija Mel i David komunicirali, razmenjivali poruke. Bila je to njihova, samo njihova izmišljotina. Njihova pupčana vrpca pomoću koje su stalno, sa jedne na drugu stranu, letela pisma, ljupke bočice, pismeni zadaci, čokoladice...

– Zar u taj sanduk? – upitao je Adam Selenu.

– E baš u taj, Adame.

David se rodio u ponoć pre deset godina. Selen se porodila uz smešak. Bilo je prijatno aprilsko veče. A Adam Žakula je, kada je dobio radosnu vest da je postao otac, na parking porodilišta doneo deset sanduka penušavog šampanjca.

Bila je to svojevrсна ponoćna fešta sa mnogo veselog i nasmejanog sveta. Daleka rodbina, bliski prijatelji. Porodica Karanfilović,

porodica Dondolo. Adamove kolege i kolegice s posla, iz fabrike u kojoj je savijao lim. Selenine kolege i kolegice iz škole u kojoj je predavala muzičko. A desilo se da je nakratko svratio i šef odseka za prevremeni porođaj uz pratnju omanje grupe stažista u belim mantilima i belim klompama. Njihovo koračanje više je ličilo na vojnički manevar, žustro probijanje kroz okupljen narod, negoli na neplaniranu vizitu na parkingu.

Pilo se do samog svitanja, uz zdravicu, uz vatromet, uz živeli–živeli. A kada je svanulo, Adamu je nešto sinulo. On, strastveni ljubitelj šaha, prigradski velemaistor iz senke, obavio je ritual. Zaronio je rukom u jedan sanduk i uz zveket praznih boca izvadio urolan debeli svitak. Bile su to šahovske kožne rol-table sa crnom ukrasnom ivicom. Potom je izvadio i vrećice sa figurama. Zaklopio je sve prazne drvene sanduke i na svakom je razvio po jednu šahovsku tablu. Pažljivo i sa naročitim strpljenjem naređao je figure: pešake, topove, konje...

– A sad – simultanka! – viknuo je.

I od toga jutra, dok je Selenina ležala sa bebom na postporođajnom odeljenju, Adam je čekao,

dan i noć, dan i noć, na parkingu, ispod prozora, igrajući brzopotezne partije sa svakim ko je poželio da okuša svoje šahovsko umeće.

Doduše, bilo je dosta pijanih amatera, nepozvanih pridošlica, ovih i onih, ali već trećeg i četvrtog dana, na bojište-parkiralište pristizali su šahisti iz parkova, iz školica šaha, iz ćumeza, odasvud, s namerom da matiraju novopečenog oca.

I dan-danas kruži legenda kako Adam Žakula sa Belih voda, iako stalno pripit, tih dana, tih noći, nije izgubio ni jednu jedinu partiju. Činilo se: da je došao Bobi Fišer, pao bi. Činilo se: da je došla Vera Menčik, pala bi i ona. Bez trunke sna, nijedan poraz, tek nekoliko remija.

Svaki trijumf posvećivao je svom tek rođenom Davidu, koji ga je pak sa druge strane, odozgo, pozdravljao plaćem iz majčinog naručja, a Seleni povcima punim zebnje i ponosa.

– Superica! – vikala je odozgo. – Superica!

Upravo zato, te večeri, pored razilaženja mermernog orkestra i setve mermernog cveća u ulici Jelenov žleb, zbolela ga je i Selenina indirektna provokacija, to što je svoje stvari